

Conflictivitat social a causa del pas de les partides carlines per la vila catllarenca en el transcurs de la Tercera Guerra Carlina (1872-1876)*

Marc Dalmau Vinyals

CONTEXT HISTÒRIC.

La part carlina va tornar a les armes a la primavera del 1872 quan la situació a Espanya era més confusa. Isabel II era a l'exili, Amadeu I no era gaire popular i el republicanisme federal era vist com un perill revolucionari. Carles VI va fer un manifest a Catalunya, València i Aragó, declarant la intenció de retornar els furs que havia suprimit Felip V. La proclamació de la Primera República al 1873 va reforçar la facció carlina. En les actes municipals apareix que el Govern Civil va comunicar a l'Ajuntament la nova forma de govern que havia adoptat la nació i els regidors van acceptar adherir-s'hi¹. El que narrem en aquest treball són els fets que van afectar la població durant aquests anys a causa del pas de partides carlines. Els enfrontaments es van dur a terme entre camps de vinya i cereals, en camins transitats per persones però també per animals i carruatges. Les notícies les hem escrit en català i intentant conservar el seu sentit perquè la persona que les llegeixi les pugui sentir més vives i properes. Segurament les situacions són molt similars a les que es van donar a altres pobles del camp i del Gaià.

*Aquest treball arrenca d'una petició d'ajuda pel treball d'investigació Lucius Licinius Sura al Consell Comarcal al 2015 que no va ser concedida. En no rebre cap ajuda per cap institució de recerca es va decidir tirar endavant aquest projecte amb recursos propis i sense cap direcció. Aquest n'és el resultat.

¹ Llibre Actes Ajuntament, 14-02-1873, 10 (AMC).

Fig.1 Combatent carlí (Font Wikipedia).

L'ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ: LA FORTIFICACIÓ DE LA VILA I LA DEFENSA DEL TERME.

S'ha localitzat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) un parell de cartes de l'Alcaldia del Catllar a la Direcció de Subinspecció d'Enginyeria de Catalunya a Tarragona i a la Governació Militar de Tarragona, firmades al 10 de juliol de 1875 i al 20 de juliol de 1876. Les autoritats van poder apreciar que els pobles no fortificats eren centres per on passava el bàndol carlí amb més facilitat. Es va crear un pla de fortificació i la Diputació va facilitar diners i assessorament.

Les dues cartes porten el segell amb la petxina i l'anyell de Sant Joan Baptista, emblema del poble del Catllar. Les obres de fortificació van consistir en quatre portes amb espitlleres als extrems de la vila, les parets de les quals eren de pedra i de calç. L'església es va fortificar amb un mur de calç i pedra davant de la façana principal. També es va protegir amb un tambor exterior, un interior i un altre darrera del temple. El cor es va defensar amb una paret de maons i amb espitlleres. Una de les torres de l'abandonat castell del comte de Santa Coloma es va fortificar amb una porta i es va fortificar el recinte amb parets de calç i pedra. La rectoria va servir de caserna i a les finestres també es van obrir sageteres. Els caps de carrer es van protegir amb parets molt dolentes a les que es van obrir obertures per poder disparar.

Les obres van començar al març de 1873 a causa de la voluntat del poble del Catllar i per evitar l'entrada de les partides carlines. Van costar 3000 pessetes que procedien dels fondos procedents del comú del veïnat. Segons la premsa, a l'abril del 1874 la vila ja estava fortificada, una defensa que no es va reduir només al campanar i a l'església². Van quedar finalitzades a l'octubre del 1873 i van ser pagades pel mateix veïnat. Al març de 1875 es

² Vallverdú, R. El tercer carlisme a les comarques meridionals de Catalunya. 1872-1876. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca Abat Oliva, 177. Barcelona, 1997. Pàgina 223.

van enderrocar unes obres de fortificació que ja no eren necessàries per la defensa³. En la carta del 20 de juliol de 1876 es menciona que les obres de fortificació de la vila ja no existien perquè havien estat enderrocades⁴.

LES ACTES MUNICIPALS DEL CATLLAR: SEGUIMENT DE LA CARLINADA I DEFENSA DE LA VILA.

També s'han localitzat algunes referències als llibres d'actes de l'Arxiu Municipal del Catllar (AMC). La primera petjada la trobem al 28 d'abril de 1872 quan es fa menció del manament de la Capitania General del Principat pel qual s'ordenava l'estat de guerra a les províncies catalanes⁵. Al maig de 1872 es va decretar que el cos municipal rebés els butlletins oficials per tenir coneixement exacte de les notícies del ministeri de la guerra sobre l'estat en què es trobava la intendència carlina⁶. Les referències a l'obligació de seguir les notícies dels butlletins oficials es repeteixen al llarg d'aquests anys. Però l'última menció directa a la guerra la trobem en una acta del 9 de juny de 1872 en què es diu que l'alcaldia devia tenir exacte coneixement de l'estat de la guerra civil⁷.

La resta de referències de les actes municipals fan menció a la fortificació de la vila. La població es va convertir en un recinte fortificat. La corporació municipal va decidir que per frenar l'entrada dels carlins s'havia de fortificar el poble⁸. Es va cridar el veïnat a una reunió per deliberar sobre la defensa de la població i es va nomenar una Junta d'armament i de defensa per dirigir els treballs de fortificació⁹. L'Alcaldia va fer servir alguns diners del municipi que es trobaven a la seva caixa per pagar les obres de maçoneria, fusteria, ferreteria i les operacions de millorament. D'aquesta manera no va ser necessari fer un repartiment de les despeses entre el veïnat¹⁰.

El 18 de gener de 1874 es va anunciar que les persones mobilitzades per la guerra i part del veïnat passaven fred quan feien guàrdia en diferents llocs del terme. Es va facilitar llenya per escalfar-los procedent d'una casa vella, preu que va ser abonat pel Govern.

³ Diario de Tarragona, 30-03-1875, 2 (BHMT).

⁴ Fortificaciones. Pueblos Catllar. 475. 149 (ACA).

⁵ Llibre Actes Ajuntament, 28-04-1872, 31 (AMC).

⁶ Llibre Actes Ajuntament, 10-05-1872, 33 (AMC).

⁷ Llibre Actes Ajuntament, 09-06-1872, 43 (AMC).

⁸ Llibre Actes Ajuntament, 20-03-1873, 15 (AMC).

⁹ Llibre Actes Ajuntament, 20-03-1873, 16-18 (AMC).

¹⁰ Llibre Actes Ajuntament, 04-05-1873, 27-28 (AMC).

Els diners de la venda van ser utilitzats per les obres de fortificar¹¹. En una acta es parla d'una pedra que una persona del veïnat va agafar a la font i que la corporació municipal volia utilitzar per construir un pont¹².

Un cop restaurada la monarquia al desembre, la Capitania de la ronda del Morell es va instal·lar al Catllar i va destacar la necessitat de millora de la fortificació. El seu pla es resumia en tancar totes les portes i obertures exteriors de les cases amb reixes i parets, en adequar convenientment les parets de les cases que donaven a l'exterior, en fer una torre de nova planta al lloc conegut com la Sorteta, una paret amb sageteres darrera de l'església i una paret amb un portal al carrer de Tolosa¹³. El 12 de juliol de 1875 es van dictaminar mancances en la fortificació del poble per defensar-lo del bàndol carlista. L'Alcaldia va donar autorització a la Comandància General de la Província per dur a terme noves obres i va prestar ajudes econòmiques¹⁴.

A l'agost de 1875 es va enderrocar una paret amb espitlleres de l'església sense autorització i es va acordar de tornar-la a aixecar¹⁵. Segons la premsa, aquesta destrucció es va donar a causa del pas de la processó del Divendres Sant pel temple¹⁶. El plet entre l'alcaldia i l'església es va mantenir fins a l'any 1879, quatre anys després de la guerra. Les obres de fortificació de l'església construïdes en els últims quatre anys havien costat 1000 pessetes entre mà d'obra i materials. Una persona del veïnat es queixava a l'estiu del 1879 que s'havien enderrocat sense autorització del municipi. Segons aquesta persona, es va traïr el bàndol liberal del poble amb l'objectiu d'apoderar-se del material de la demolició i d'atemptar contra la llibertat¹⁷. Cal destacar la no menció a les actes municipals de la

Fig.2 Segell de l'Alcaldia del Catllar (Font Arxiu Municipal del Catllar).

¹¹ Llibre Actes Ajuntament, 18-01-1874, 67 (AMC). ¹⁵ Llibre Actes Ajuntament, 20-08-1875, 21 (AMC).

¹² Llibre Actes Ajuntament, 26-04-1875, 13 (AMC). ¹⁶ Diari de Tarragona, 30-03-1875, 2 (BHMT).

¹³ Llibre Actes Ajuntament, 28-04-1875, 14 (AMC). ¹⁷ La Opinió, 14-09-1879, 2 (BHMT).

¹⁴ Llibre Actes Ajuntament, 12-07-1875, 19 (AMC).

corporació del pas de partides carlines per la població. Si hi hagués hagut una situació de canvi o de trencament, el nou ordre hagués capgirat la situació. El poder municipal era contrari al bàndol carlí i no estava interessat en deixar memòria de les seves activitats a la població. Les actes municipals fan referència sobretot a la fortificació i la defensa de la vila i del terme.

3. LES HEMEROTEQUES DIGITALS: MOVIMENT DE PARTIDES, DIRECCIÓ, REQUERIMENTS I CONTRIBUCIONS.

Les següents dades procedeixen de l'Hemeroteca Municipal de Tarragona (BHMT), de la Biblioteca Nacional d'Espanya (HDBNE), de la Biblioteca Virtual de Premsa Històrica (BVPH) i de The European Library (TEL). Són notícies recollides als diaris provincials de Tarragona, als de Madrid, del País Basc, d'Andalusia, de les Illes Balears i als de la resta d'Espanya i de Catalunya¹⁸. Com a curiositat, hem localitzat un article titulat *Der Carlistenkrieg in Catalonien* a la premsa austríaca *Die Presse* on apareix el Catllar en la sèrie d'afers que van sacsejar Catalunya durant la guerra carlina. L'article està escrit a Barcelona el 21 d'octubre de 1874 i està signat per D. Breffeo¹⁹.

A diferència de la informació de les actes, la premsa era més permeable a la realitat. Als ulls de la història contemporània, les actes municipals eren un tamís on només es reflectien els afers que afectaven als interessos de la corporació sobre el terme i la població. A la premsa apareix més informació sobre la direcció carlina, el seu desplegament, la seva composició, els seus moviments i les seves activitats. En funció de la publicació o del corresponsal s'incorporen petits afegitons patriòtics. També cal destacar, que diaris tant allunyats com els del País Basc, aporten informació que no trobem en els diaris provincials. Una altra cosa que hem pogut identificar és que molts diaris copien entre sí les notícies. Les notícies de la guerra comencen l'any 1872, augmenten al doble el 1873 i es redueixen a la meitat als anys 1874 i 1875. Amb això hem pogut concloure que l'any 1873 devia ser el de més virulència. Un altre element a tenir present és la no menció de la dona, la utilització d'un llenguatge que perpetua el poder de l'home, l'ús d'un vocabulari patriarcal, l'ús de la guerra com a divertiment, etcètera.

¹⁸ Trobem notícies als diaris provincials (*Diari de Tarragona, El Tarraconense o La Redención de Reus*). També apareixen notícies a la premsa de Madrid (*El Imparcial, La Convicción, La Iberia, El Globo, La Esperanza, La Decisión, El Gobierno, La Independencia Española, El Pensamiento Español, La Igualdad, La Discusión*, etcètera), la del País Basc (*El Correo Vascongado*), la de les Illes Balears (*El Bien Público*), d'Andalusia (*Diario de Córdoba*) i la de Catalunya (*La Independencia, La Crónica de Cataluña o La Lucha*).

¹⁹ *Die Presse*, 03-11-1874, 5 (TEL).

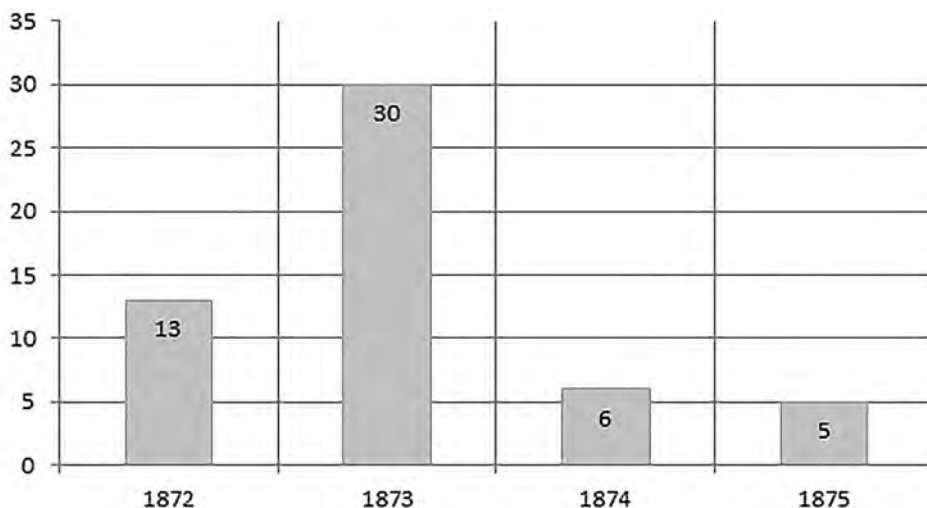

Fig.3 Notícies localitzades en premsa sobre la Tercera Guerra Carlina al Catllar.

3.1 LA FACCIÓ CARLINA COMENÇA A ENTRAR AL CATLLAR I A DEMANAR CONTRIBUCIONS. ANY 1872.

Tenim notícies de la presència d'una partida dirigida per Quico des del febrer de 1872. Quico de Constantí era el sobrenom de Francesc Sardà. Aquesta partida es va dirigir a la població amb la intenció de cobrar una contribució de 900 duros. Van travessar el Gaià amb l'aigua fins als genolls i per evitar tornar-se a mullar van exigir sortir del poble amb carruatges. La comunitat de la vila no van tenir més remei que obeir²⁰. Aquell mateix mes van sortir algunes persones de Tarragona amb la bandera federal cap al Catllar on van demanar 50 duros de contribució, cobrant-ne només 28²¹.

Al maig de 1872 persones vingudes del Catllar van dir que havien sentit foc dos dies abans cap al tard a la rodalia del Catllar. Van suposar que un dels batallons que havia arribat al matí a Vendrell, estava atacant les partides de Quico i de Ventosa²². Les visites de l'oposició carlina de Quico al Catllar no acabaren aquí i foren més nombroses. Una partida de 120 persones va passar pels afores d'Ardenya i del Catllar per entrar a la nit a Constantí i apoderar-se d'algunes armes i fusells. El corresponsal a la Riera va dir que ser d'aquell bàndol era un bon treball ja que vivien molt contents, cobraven una bona paga i anaven on volien²³.

²⁰ El Tarraconense, 12-02-1872, 5 (BHMT).

²² El Tarraconense, 19-05-1872, 3 (BHMT).

²¹ La Lucha, 13-12-1872, 2 (BVPH).

²³ El Tarraconense, 30-05-1872, 2 (BHMT).

A finals de maig, entre les nou i les deu de la nit, aquesta partida, va entrar al poble, on van prendre algun refrigeri. Van sortir del poble després d'un temps de descans. Segons aquesta notícia, no van molestar a ningú i van voler pagar el que van consumir de begudes i comestibles. Però el veïnat no els hi va permetre²⁴. Segons una altra notícia, aquesta mateixa partida va passar una nit al poble, on van descansar poc temps. Un altre dia de matinada van tornar a passar pel Catllar i es van dirigir cap a la muntanya. Eren unes 100 persones, de les quals molts portaven boines. En lloc de cornetes portaven dolçaines²⁵, que eren instruments musicals de vent fets de fusta semblants a les gralles. Aquesta companyia anava armada i era formada entre 90 i 100 persones, molts d'elles amb boina roja. Altres la portaven de color blanca o blava i algunes amb barretina. Algunes no tenien més de 15 o 16 anys. Portaven clarinets i gralles com a cornetes. Dos de les cornetes d'aquesta partida havien estat ferides a Piera²⁶.

Al juny, la mateixa partida va tornar a passar pel Catllar. Però no va ser trobada ni vista per la columneta que va sortir de Tarragona, que va arribar fins a Vilabella i va tornar per Salomó, la Riera i Ferran²⁷.

A vegades segrestaven persones riques o importants per demanar més tard un rescat. A finals de 1872, el bàndol carlí es van emportar del Catllar a quatre persones del veïnat, entre elles part del Jutjat Municipal, i van exigir pel seu rescat una quantitat important²⁸. Aquell mateix mes va passar a prop del Catllar una partida de quinze o vint persones dels pobles propers que anaven a allistar-se a les partides carlines. Només portaven armes sis o set, però van dir que les altres serien armades una vegada fossin incorporades²⁹. Una altra partida republicana va entrar al poble, era formada per 30 ànimes. Van demanar al municipi 600 duros que es van fer efectius a través d'un repartiment de tot el poble. Van sortir cridant lemes com "Visca la república federal!" o "No a les quintes!"³⁰. També van accedir-hi dos batallons carlins formats per 400 persones cada un³¹. Els federals no s'estaven quiets i es va aixecar una partida federal formada per part de la ciutadania de Tarragona per socórrer el Catllar³².

²⁴ *Diario de Tarragona*, 29-05-1872 (BHMT).

²⁵ *El Tarraconense*, 30-05-1872, 3 (BHMT).

²⁶ *El Imparcial*, 02-06-1872 (BNE).

²⁷ *El Pensamiento Español*, 03-06-1872 (HDBNE).

²⁸ *La Iberia*, 29-12-1872 (BNE).

²⁹ *La Independencia*, 09-12-1872 (HDBNE).

³⁰ *La Independencia Española*, 19-12-1872, 3 (BVPH).

³¹ *La Independencia Española*, 28-12-1872, 3 (BVPH).

³² *La Igualdad*, 14-12-1872, 2 (HDBNE).

³³ *Diario de Córdoba*, 03-01-1873, 3 (BVPH).

³⁴ *Diario de Tarragona*, 3-01-1873, 3 (BHMT).

3.2 EL PAS DE PARTIDES I ELS ENFRONTAMENTS ES MULTIPLIQUEN. ANY 1873.

A inicis de gener de 1873, la partida de Barenys estava a la població, d'on havia enviat 100 contingents a la Riera³³. El dia 24 de gener de 1873 a la una de la tarda, va tornar a entrar al poble del Catllar la partida del Quico de Constantí, composta per 250 ànimes. D'aquestes, unes 50 anaven sense armes, i moltes d'elles eren molt joves. En tenim dues referències. En una d'elles se'ns informa que van cobrar 900 duros que tenien demanats en concepte de contribució³⁴. En una segona se'ns informa que es va demanar a l'Alcaldia el tercer trimestre de la contribució³⁵. A vegades eren perseguits per l'exèrcit federalista o bé pel voluntariat d'altres pobles. Una partida dirigida per Quico i que va sortir del Catllar després de cobrar el termini de la contribució, va passar per la rodalia de la Secuita, i el voluntariat d'aquest poble els van disparar sense resultar cap mort ni ferit³⁶. Un altre dia en sortir del poble van anar cap a Renau, on van passar dues hores, i d'aquí cap a Vilabella, on van passar la nit³⁷. Aquesta partida era formada per Tallada i per Quico³⁸. En una altra ocasió el Catllar va contribuir amb 916 duros de contribució a l'exèrcit carlí a pagar en tres terminis³⁹.

La guerra no es basava només en contribucions i a vegades hi havia morts. Per aquelles dates a la Llacuna, a quatre hores de Vilafranca, va ser afusellat pel bàndol carlí de la partida de Quico, el manco de Vilanova. En Gosch de la Torregassa no va ser afusellat però va morir d'unes estocades i de dos tirs de revòlver. Segons una altra versió, en Gosch va ser afusellat a causa d'un consell de guerra que li va declarar Miret⁴⁰. Corren diferents versions sobre la causa d'aquestes dos morts, però la més general és que van robar a una masia anomenada Tonyina, on Miret tenia diners⁴¹.

La militància carlina tenia unes rutes conegudes entre diferents poblacions i es movien amb facilitat. Aquell mateix mes la tropa carlina va sortir del Catllar per pernoctar a Vespella. I al dia següent van sortir de la Pobla de Montornès on van cobrar algunes contribucions, des d'on es van dirigir cap a Salomó.

³⁵ *Diario de Tarragona*, 15-02-1873, 2 (BHMT). ⁴⁰ *La Independencia Española*, 28-01-1873 (BVPH).⁴¹

³⁶ *Diario de Tarragona*, 26-01-1873, 2 (BHMT). *Diario de Tarragona*, 28-01-1873, 2 (BHMT).

³⁷ *El Pensamiento Español*, 27-01-1873, 2 (BNE). ⁴² *Diario de Tarragona*, 18-02-1873, 2 (BHMT).

³⁸ *La Independencia Española*, 28-01-1873 (BVPH).⁴³ *Diario de Tarragona*, 6-02-1873, 2 (BHMT).

³⁹ *El Pensamiento Español*, 28-01-1873, 2 (BNE).

En una altra notícia se'ns diu que havien sortit del poble en direcció cap a Constantí⁴². Segons una notícia del febrer, uns camperols van veure al Llorito, a una hora de Tarragona, a 25 o 35 persones de la milícia carlina. Al cap de dues hores van marxar en direcció cap al Catllar⁴³.

Les persones adinerades quan tenien notícia de l'arribada d'un escamot d'aquesta mena s'anaven a refugiar a la ciutat de Tarragona. També existia solidaritat entre els pobles i s'avisaven en cas de tenir notícies del seu pas. Al febrer de 1873, les partides carlistes de Quico i Miret formaven un total de 500 a 600 contingents. Van passar dos dies abans per la rodalia de la Secuita. Alguns habitants de la Secuita van anar a avisar als del Catllar que la tropa carlista hi volia atacar. Com a resultat, les persones riques van marxar cap a Tarragona. Aquesta notícia detalla molt bé els fets i se'ns diu que la milícia carlina va cridar a l'Alcaldia i les altres persones riques perquè fessin efectiu el trimestre de la contribució que tenien demanada. Però no els van trobar i els van amenaçar en cremar les cases, fet que no es va portar a terme gràcies a les súpliques de la gent del poble. Van marxar a les sis de la tarda i van fixar tres dies per cobrar el trimestre. A causa de les amenaces part del veïnat va abandonar el poble i va marxar cap a Tarragona⁴⁴.

També tenim la notícia de l'entrada d'un altre escamot dirigit per Caragol al març. A les vuit de la nit va entrar una partida d'unes 200 ànimes. Va fer disposar als pregoners que les persones amb riquesa es dirigissin a les Cases Consistorials però la majoria havien marxat o s'havien amagat. Es va ordenar que s'apoderessin de les dones i es va demanar 4000 duros de contribució, fet que va provocar reclamacions i més amenaces per part de l'exèrcit carlí. Durant aquest succés cinc persones van començar a disparar a l'aire les seves armes des de l'alt d'una de les cases. Les detonacions van alarmar als opositors carlistes que creient que una columna se'ls hi acostava, van sortir precipitadament del poble deixant en pau a les dones⁴⁵. Aquest Caragol anava amb altres capitostos com en Sastret de Valls i en Canastre.

Per protegir la població sortien escamots de l'exèrcit de Tarragona. Va sortir en direcció cap al Catllar la Comandància General amb una columna forta d'unes 200 persones del Cos de Carabiners, la Guàrdia Civil, la Cavalleria i el voluntariat de la ciutat. Entre ells hi anava part de

⁴⁴ Diario de Tarragona, 18-02-1873, 2 (BHMT).

⁴⁵ Diario de Tarragona, 16-03-1873, 2 (BHMT).

⁴⁶ Diario de Tarragona, 16-03-1873, 3 (BHMT).

⁴⁷ Diario de Tarragona, 19-03-1873, 3 (BHMT).

l'Alcaldia⁴⁶. També es va enviar la columna que dirigia Guerra formada per un batalló de Reus, una companyia de persones mobilitzades i uns 12 o 14 cavalls. Va sortir cap a les dues de la tarda de Tarragona per la carretera de Barcelona en direcció a la vila comtal. Van deixar al poble 200 armes perquè prosseguissin la guerra contra els opositors⁴⁷. Finalment només van rebre 100 fusells que no funcionaven i que els van retornar perquè una persona armara els reparés⁴⁸. Aquell mateix mes es va donar un enfrontament important entre el bàndol carlista i la tropa de voluntaris. Hi havia una facció de 500 a 600 ànimes carlines atacant el poble que era defensat per més de 100 persones voluntaris del poble i del territori del tombant⁴⁹. Van arribar tropes de reforç procedents de Madrid. Un altre batalló va arribar un dissabte al matí a Vila-Seca, on van ser arengats. El batalló va sortir cap a Constantí i finalment va parar a pernoctar al Catllar⁵⁰.

Com a curiositat tenim la partida del Quico documentada també al Pont d'Armentera al març de 1873 d'on es dirigien cap a Santes Creus. En Quico havia estat molt popular l'any anterior en la premsa. En Quico i algunes persones de la seva partida anaven amb cinc o sis mosses d'aquells pobles per fer quelcom divertit. La notícia acaba amb “¡Viva la Pepa!” que era el que cridava el poble al 1812 després que es proclamés a Cadis la primera Constitució⁵¹.

A l'abril de 1873 es van intercanviar alguns tirs entre el voluntariat del Catllar i el batalló de Madrid, que des de Constantí es dirigien cap a la vila disseminats en diferents grups. Alguns contingents portaven boines vermelles, fet pel que una ànima que vigilava apostada al campanar els va confondre amb una partida carlista. Aleshores va donar l'alarma i el veïnat armat van començar a defensar el poble. Hi va haver tirs pels dos bàndols fins que es van adonar de l'error, sense lamentar cap baixa⁵². Aquell mateix mes la columna de Medeviel i Guerra van partir juntes del poble cap a la Bisbal i Juncosa⁵³.

Els seus habitants devien veure passar tant a l'exèrcit carlí com a l'exèrcit que se'ls hi oposava. Al poble hi va pernoctar a mitjans del 1873 una partida federalista composta per uns 300 individus i la Capitania del Batalló Franc de Catalunya de Sequeta. Aquesta partida portava dos càrregues d'armes⁵⁴.

⁴⁸ Diario de Tarragona, 18-03-1873, 3 (BHMT).

⁴⁹ La Esperanza, 01-04-1873 (BNE).

⁵⁰ La Discusión, 01-04-1873, 1 (BNE).

⁵¹ La Discusión, 20-03-1873, 2 (BNE).

⁵² El Pensamiento Español, 04-04-1873, 2 (BNE).

⁵³ El Pensamiento Español, 26-04-1873, 2 (BNE).

⁵⁴ Diario de Tarragona, 14-01-1873, 3 (BHMT).

Al juny una facció carlista va desviar una sèquia del Gaià que regava els camps del Catllar, com a venjança per no haver cobrat la contribució “per al seu rei legítim”⁵⁵. A vegades es donaven captures entre les ànimes de l'exèrcit carlista. Els voluntaris van conduir a Tarragona al juny de 1873 a un carabiner que s'havia passat a l'altre bàndol i que va ser posat a disposició de l'autoritat militar de la ciutat⁵⁶. Finalment es va esbrinar que no era una persona desertora. Es dirigia cap al Vendrell a recollir diverses peces de vestuari però havia perdut el tren. Va decidir anar-hi a peu però una persona sola va aixecar sospites entre els voluntaris. En ser presentat a la autoritat es va aclarir la veritat del fet i va ser posat immediatament en llibertat⁵⁷.

A finals d'abril el voluntariat de les diferents poblacions es van ajuntar per lluitar contra la pretensió dels carlistes. Persones del Catllar, la Secuita i Altafulla es van reunir dos dies abans i van realitzar un reconeixement per Juncosa per si es trobaven amb grups de la partida de Quico. Aquesta havia sofert una batuda important i es trobava totalment dispersada⁵⁸. Va sortir una nova secció de la facció del cos de carabiners de Tarragona per prestar ajuda⁵⁹.

A finals d'agost les autoritats militars van acceptar el pla de la reunió de Valls, en què es va determinar de crear un cos format per 850 persones de diferents pobles, entre els que hi havia voluntariat de la vila. La seva missió era ajudar als diferents pobles que rebien atacs de tropes carlines⁶⁰. Mora va enviar correu al Catllar demanant dos trimestres de contribució. El veïnat es va reunir i va decidir no contestar l'ofici enviat per l'enemic⁶¹. En una altra referència apareix que a la Riera havia pernoctat al setembre de 1873 una partida de 400 a 500 ànimes, sortint al matí següent en direcció cap al lloc, per les immediacions del qual van passar⁶².

3.3 ELS ATACS DE LA FACCIÓ CARLINA DISMINUEIXEN. ANYS 1874 I 1875.

A inicis de 1874, la premsa no creia fonamentada la notícia que els voluntaris del Catllar haguessin depositat les armes definitivament⁶³. Al

⁵⁵ El Correo Vascongado, 03-06-1873, 3 (BNE).

⁵⁶ La Discusión, 06-06-1873, 2 (BNE).

⁵⁷ Diario de Tarragona, 4-06-1873, 2 (BHMT).

⁵⁸ Diario de Tarragona, 29-04-1873, 2 (BHMT).

⁵⁹ Diario de Tarragona, 17-04-1873 (BHMT).

⁶⁰ Vallverdú, R. Ídem. Pàgina 100-101.

⁶¹ El Bien Público, 10-08-1873, 2 (BVPH).

⁶² Diario de Tarragona, 17-09-1873, 2 (BHMT).

⁶³ La Decisión, 25-01-1874, 3 (BNE).

febrer, Mora amb la seva partida formada per 450 unitats es trobava a Pallaresos i va detenir la correspondència. Es van apoderar de la premsa i van prohibir a la missatgeria de repartir-ne més. D'aquell punt Mora es va dirigir cap a la Riera i al passar pel poble, el voluntariat va començar a disparar des del campanar. A la ciutat van arribar notícies que exèrcits enemics atacaven i va sortir una columna formada per 200 ànimes entre la Guàrdia Civil i el cos de carabiners, amb objecte de prestar auxili⁶⁴. Algunes de les persones joves que formaven part de la facció carlista eren de pobles veïns. Per exemple, es va presentar una persona jove d'uns 15 anys i natural de Vallmoll, per sol·licitar un indult per formar part de la facció de Mora. Les autoritats del poble el van entregar a la capitania de la columna que feia dos dies havia sortit de la ciutat⁶⁵.

Aquell mateix mes, la partida de Baró es va presentar a la població fortificada i el voluntariat es va defensar "heroicament". La part carlina anomenava als federals "sicaris de l'absolutisme"⁶⁶. Una nova columna de Tarragona va sortir cap a la vila però els "sicaris" carlins només volien diners, no atacar el poble, i retornar cap a la ciutat⁶⁷.

Al març del 1874 va passar la partida carlista de Cercós formada per un contingent de 70 persones. Venien de Salomó i es van dirigir cap al camí del Catllar⁶⁸. Cercós era el nom d'Isidre Pàmies, una persona amb propietats a l'Aleixar, que va arribar a ocupar una posició militar important.

Durant la resta de l'any 1874 no tornem a trobar mencions a les hemeroteques que hem consultat. Això ens fa pensar que el número d'atacs va disminuir.

El 28 de gener de 1875, l'alcaldia va rebre una comunicació de Moore demanant que entregués totes les armes i que sotmetés la població sota el control de les seves forces. En cas contrari va amenaçar que actuaria durament contra les autoritats i contra el veïnat per castigar la desobediència⁶⁹.

Al juliol van passar les rondes de Caragol, Sastret de Valls i Canastré i van disparar algunes descàrregues contra el poble. Aquestes van ser contestades pels defensors i el bàndol carlista va fugir per por a una sorpresa⁷⁰. Canastré va enviar un ofici a l'alcaldia perquè pagués la contribució, import que segur no van arribar a pagar⁷¹.

⁶⁴ Diario de Tarragona, 05-02-1874, 3 (BHMT).

⁶⁵ Diario de Tarragona, 06-02-1874, 2 (BHMT).

⁶⁶ La Discusión, 08-02-1874, 3 (BNE).

⁶⁷ El Gobierno, 11-02-1874,1 (BVPH).

⁶⁸ Diario de Tarragona, 20-03-1874, 3 (BHMT).

⁶⁹ Diario de Tarragona, 30-01-1875, 2 (BHMT).

⁷⁰ Diario de Tarragona, 28-07-1875, 2 (BHMT).

⁷¹ Diario de Tarragona, 06-07-1875, 2 (BHMT).

Aquell mateix mes, Caragol va enviar un ofici a l'hospital de la població ordenant que anés al Mas de Mestres per curar a les persones ferides per una lluita que havia tingut lloc a Vespella⁷². Aquesta lluita va ser l'última victòria carlina en aquesta zona. Va tenir lloc el 27 de juliol de 1875 quan la part carlina va fugir cap a Vespella en ser sorpresa a la Riera. A Vespella hi havia el gros de la partida de Mestres, Sastret i Caragol. Aquesta es va llançar contra la columna liberal de 70 contingents, els van encerclar i no van tenir més remei que rendir-se. Hi van morir 25 miquelets i 3 ànimes carlines⁷³.

Amb l'abolició de la República i la Restauració de la monarquia borbònica, el carlisme s'afeblí i les últimes partides abandonaven el Principat al mes d'octubre de 1875. Es va enviar correspondència a la municipalitat catllarenca per demanar l'adhesió de la vila i com a prova de lleialtat al nou ordre⁷⁴. A partir del mes de juliol de 1875 no tornem a trobar referències a pas de partides carlines ni per la vila ni pel terme.

Aquests enfrontaments no van deixar víctimes en el registre de persones mortes de la Parròquia de Sant Joan, conservat a l'Arxiu Històric de l'Arquebisbat de Tarragona (AHAT). Només trobem una incidència el dia 25 de maig de 1873. Va morir als 46 anys una persona d'extracció pagesa a causa d'una ferida mortal, sense saber-ne la causa o la persona que podia haver causat la ferida⁷⁵.

LA VILA DEL CATLLAR I EL SEU TERME.

Per tal de restituir la població i el terme del Catllar hem utilitzat un mapa del 1908 procedent de la Geografia General de Catalunya del Institut Cartogràfic de Catalunya, i un Padró del 1875, contemporani als fets, procedent de l'Arxiu Municipal del Catllar.

⁷² Diari de Tarragona, 31-07-1875, 2 (BHMT).

⁷³ Vallverdú, R. Ídem. Pàgina 175-176.

⁷⁴ Llibre Actes Ajuntament, 13-01-1875, 3 (AMC).

⁷⁵ Libro de óbitos desde 1867 a 1911. IV. Parròquia de Sant Joan Baptista del Catllar (AHAT).

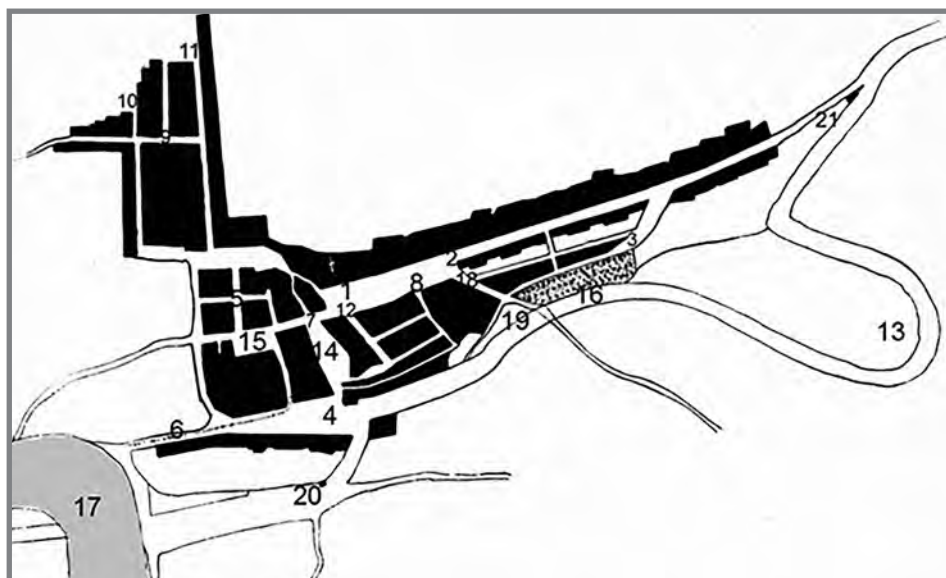

Fig.4 Mapa del Catllar (Font Institut Cartogràfic de Catalunya).

Padró del 1875	Mapa del 1908	Ref. mapa
Plaça de l'Església	Plaça	1
Carrer de França	Carrer de França	2
Carrer de les Eres	Carrer de les Eres	3
	Plaça Pi i Maragall	4
Carrer de Castillejos	Carrer de Castillejos	5
Carrer del Duc de Tetuan	Carrer del Duc de la Victòria	6
Carrer de Monte Negrón	Carrer de Montenegrón	7
Carrer dels Forns	Carrer dels Forns	8
Carrer Nou	Carrer Nou	9
Carrer del Serrallo	Carrer de la Quintana	10
Carrer de Sant Joan	Carrer de Sant Joan	11
Carrer de la Farina	Carrer de la Farina	12
Carrer del Llop	Carrer dels Boscs	13
	Raval	14
	Cementiri	15
	Riu Gaià	17
	Quintana	18
	El Castell	19
	Font	20

Fig.5 Relació de carrers i llocs de la vila i terme del Catllar.

Mencionar el canvi de carrer Duc de Tetuan per carrer Duc de la Victòria. Fa menció al títol concedit per la reina Isabel II a favor de Leopold O'Donnell, comte de Lucena. Fa referència a la victòria de Tetuan on aquest general va conquerir aquesta plaça forta, posant fi a les hostilitats a Ceuta i Melilla. El carrer Monte Negrón també fa referència a un episodi de la Guerra d'Àfrica en què l'exèrcit expedicionari va flanquejar aquest accident geogràfic custodiat pel contingent marroquí. El carrer Castillejos també fa referència a una guerra que hi va haver entre Marroc i Espanya entre el 1859 i el 1860. La plaça de Francesc Pi i Maragall fa referència al segon president, d'origen català, de la Primera República d'Espanya. Al Padró del 1875 hem trobat alguns carrers secundaris com el dels Cavallers, el del Castell o el de la Plaça.

En el mateix padró del 1875 trobem que al terme hi havia el Mas de Cosme, de Bernat, de Benet, de Boronat, de Salort, de Moragues, de Miró, dels Cocons, d'Enric, de la Farga, de la Plana, de Rafel, de Vicens, de Moragans, de Moragons, de Borullas, de Vilet i la Casa Fàbrica.

CONCLUSIONS.

Som conscients que l'espai que disposa el Recull de Treballs és limitat i que la recerca sobre la Tercera Guerra Carlina a la població podria aportar altres dades sobre economia, població, direcció, exèrcit, mentalitat, etcètera.

La continuació d'aquesta investigació hauria de ser una recerca molt més ambiciosa de les sinergies que es van donar entre els pobles del camp i del Gaià a causa del pas de partides carlines durant la tercera carlinada. Es podrien documentar les rutes que va seguir la direcció carlina, les condicions de vida de la soldadesca, intentar identificar els refugis sobre el territori, els llocs estratègics que utilitzava l'estat major per dirigir els atacs, com era vista la capitania carlina per la mentalitat del moment, el paper de la dona durant aquests atacs, la vida social a la segona meitat del segle XIX, l'exaltació o el seguiment que en va fer la premsa, de quina forma la divulgació de les notícies afavoria la creació d'identitats individuals heroiques, etcètera.

Aquest treball, també vol ser un homenatge a les persones valentes que van sofrir aquests moments i atacs.